

Сліпчишин Л. Естетична інформація як засіб розвитку художньо-технічної творчості учнів ПТНЗ / Л.Сліпчишин // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Педагогіка. –2014. – Вип. 51. – С.180–184.

УДК 37.091:377.1

ББК 74.5

Лідія Сліпчишин

Львівський науково-практичний центр Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, м.Львів

lida.slipchyshyn@gmail.com

ЕСТЕТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ УЧНІВ ПТНЗ

Анотація. У статті розглядається важливість застосування естетичної інформації для розвитку художньо-технічної творчості. Визначається актуальність оновлення змісту професійної освіти фахівців технічних профілів підготовки на засадах дизайн-освіти.

Ключові слова: естетична інформація, художньо-технічна творчість, творчі здібності, дизайн-освіта, професійно-технічний навчальний заклад.

Annotation. The article considers importance of application of aesthetic beautiful information for development of artistically-technical creation. Actuality of update of maintenance of trade education of specialists of technical types of preparation on base design-education is determined.

Keywords: aesthetic information, artistically-technical creation, creative capabilities, design-education, vocational school.

Протягом останніх десятиліть проводиться інтенсивний пошук засобів і методів підвищення творчого потенціалу людини. Вони разом збагачують методологію і методику підготовки висококваліфікованого

творчого фахівця. Значні можливості у цьому напрямі відкривають дисципліни професійного циклу, що вивчаються у професійно-технічних навчальних закладах, у контексті художньо-технічної творчості учнів. Тривалий моніторинг виставок робіт учнів ПТНЗ (свято народних ремесел, свято професійно-технічної освіти області, виставки художньо-прикладної та технічної творчості), які одночасно представляють і професійний напрям, і те, що робиться “для душі”, дає уявлення про якісний результат представлених експонатів: кількість художньо-прикладних виробів зросла, а технічних (які насправді є якісно виготовленими зразками виробів професійного характеру) зменшилась; для багатьох виробів характерною є спроба застосувати дизайнерське рішення; з’явилась тенденція появи на виставці виробів, виготовлених сучасними техніками виконання.

Проблемі застосування естетично спрямованої інформації на розвиток творчих здібностей учнів приділялась значна увага в працях психологів (Л.С.Виготський, Р.М.Грановська, В.О.Моляко, Я.О.Пономарьов, В.В.Рибалка), філософів і культурологів (Є.В.Волкова, І.А.Зязюн, М.С.Каган, О.Ф.Лосєв), педагогів (С.М.Вдович, О.І.Половінкін, В.К.Сидоренко, О.М.Отич, М.І.Яковлєв). Проте вплив естетичної інформації на розвиток художньо-технічної творчості учнів, які здобувають у ПТНЗ технічні професії ще недостатньо вивчений.

Мета статті полягає у висвітленні значення естетичної інформації для розвитку професійних творчих здібностей майбутніх робітників технічного профілю через участь в художньо-технічній творчості.

У сучасній цивілізації виникають суперечності між вимірами предметного світу, який створюють люди для свого буття: екзистенційно-антропологічний та техніко-технологічний. Узгодження цих вимірів відбувається через практику спеціалізованої діяльності – дизайн. Формальною стороною дизайнерської діяльності є техніко-технологічна, яка насичується змістовними антропокультурними моментами. Між цими

сторонами перебігає постійний процес взаємоузгодження, пошук гармонійного поєднання, у разі порушення якого спостерігається розрив між особистістю, суспільством і природою. Сучасна цивілізація сформувалася в рамках культури індустріального суспільства, самоусвідомлення якої дозволяє оцінити межі та можливості як самого суспільства, так і конкретної ситуації. Під ситуацією розуміють сучасний етап становлення та еволюції промислового суспільства, яке прийшло на зміну традиційному. Сьогодні спостерігаються потужні синергічні зв'язки між прогресом у галузях знання й культури та прогресом економіки й господарських зв'язків і відносин. За певних обставин існує ймовірність того, що питання науково-технічного прогресу та економіки займуть провідну позицію. У цьому контексті актуальною є розроблена І.С.Рижовою соціально-філософська концепція дизайну, яка є “теоретичним проектом розвитку та взаємоузгодження антропозберігаючої та техногенної дизайн-практик, у напрямі трансформації названої опозиції від домінування модерної техніки, в яку виродилось класичне мистецтво дизайну, до гармонізованої дизайн-культури, яка полягає у синтезі духовно-екзистенційних і креативно-діяльнісних вимірів людини” [3, с.151]. Від стратегії держави у гуманітарній сфері залежить, яким шляхом піде еволюція сучасного промислового суспільства.

Якщо дизайнерська професія – це окремий вид діяльності, виконання якої потребує від фахівця певного комплексу конкретних знань, умінь і навичок, не кожен бажаючий має достатній рівень їх сформованості. Проте в будь-якій професії є естетичне начало, яке обов'язково необхідно виявити, адже воно відіграє важливу роль у формуванні естетичного ідеалу продукту праці. У пошуках цього ідеалу особистість глибше пізнає “таємниці” професії, цінності культури, у неї формується інтерес до культурної спадщини професійного характеру. Оскільки у кожної людини є естетичний смак, проблема полягає у рівні та повноті його

сформованості. Естетичний смак розглядається як здатність людини до сприйняття та оцінювання естетичних явищ на основі системи оцінок і відповідних критеріїв (І.А.Зязюн, М.С.Каган, І.І.Лазарев). Процес удосконалення систем оцінок спрямований на пошук естетичного ідеалу, критерієм якого є краса як найвищий ступінь доцільності, ступінь гармонійної відповідності та поєднання суперечливих елементів у будь-якому об'єкті (І.А.Єфремов). У ході цього пошуку формується естетична свідомість особистості.

Коли йдеться про фахівця конкретної справи, то його естетична свідомість набуває прикладного характеру, у нього виробляється прикладний естетичний смак. Як зазначає Л.А.Гандзюк: “в естетичній прикладній діяльності формуються і задовольняються потреби особистості студента, якість яких зумовлюється рівнем розвитку художньо-естетичного смаку” [1, с.232]. Автор має на увазі техніків-технологів швейної справи, проте, на нашу думку, потреба в розвитку прикладного естетичного смаку є актуальною і для фахівців технічних професій. Цей смак може розвиватися художньо-технічною творчістю, передумовою якої є формування естетичного ставлення до професійної діяльності та вироблення відповідного естетичного ідеалу.

З цього приводу влучно зауважує О.І.Половінкін, що виховання майбутніх інженерів, які зможуть творчо мислити, потребує естетичної підготовки, щоб сформувати вміння розуміти, відчувати і керуватися в роботі внутрішньою функціональною красою виробу. А вищим щаблем у розвитку їх творчості є спеціальна естетично спрямована професійна підготовка – вивчення і розуміння принципів художнього конструювання та технічної естетики. Творчий фахівець має опанувати інтегральний критерій краси і ним керуватися в професійній діяльності, особливо на початкових етапах роботи над виробом. На думку вченого, краса будь-якого виробу має дві складові: внутрішню або функціональну красу та

зовнішню (додаткову) – декоративну [2, с.142]. За певних обставин одна з цих складових переймає на себе навантаження іншої, найчастіше це внутрішня складова. У такому разі один з елементів внутрішньої краси виконує роль декоративної складової. Наприклад, зовнішні обриси і поверхня автомобіля, локомотива, літака викликають естетичні почуття своєю красою. Для технічних систем такими конструктивними властивостями можуть бути структура, форма, розміри, матеріал, обробка поверхні, через які здійснюється естетичний вплив.

При дизайнерському проектуванні металевого виробу вирішується складна задача, яка інтегрує три часткові: досягнення максимальної функціональності виробу, розробка оптимального стилю та естетичного вигляду, раціональний вибір матеріалу і технології виготовлення. Основою для прийняття правильного рішення є дані про властивості виробу і матеріалу, проте з урахуванням естетичних критеріїв матеріалу (колір, блиск і рельєф поверхні). Їх враховують залежно від того, що саме хочуть підкреслити в металевому виробі. Відповідно до цього з'явилося багато технік роботи з металом, наприклад, оригінальними є роботи українського зварювальника Д.Кушнірука (Інститут електрозварювання ім. Є.О.Патона, м.Київ). Свій метод роботи з металом (в основному титаном) майстер називає художнім зварюванням, особливістю якого є те, що це швидше скульптура, виготовлена за допомогою зварювання. У ній вдається передати веселку кольорів зварних виробів, показати різні варіації з рельєфом поверхні, створити будь-яку складну форму.

На думку О.І.Половінкіна, поділ сфер діяльності інженера і дизайнера проходить на межі функціональної та декоративної краси, яка має нечіткий характер, що сприяє виходу за рамки професійної діяльності. У цьому аспекті важливою особливістю розвитку професійної діяльності є те, що якщо на початках ремісники значну увагу приділяли художньому аспекту виробу, то з появою машинного виробництва, масового

виробництва провідною стала функціональна складова, в результаті відбулося відторгнення людей від створення краси, погіршилося естетичне виховання, сформувався пасивне ставлення до мистецтва [2, с.135-138].

Сьогодні вже сформувалася думка (В.Ю.Пірайнен, О.І.Полов'якін, В.Ф.Прусак, О.М.Хмельовський) про те, що підсилення естетичної сторони виробів можуть здійснити не лише фахівці – дизайнери і художники–прикладними, але й інженери. І на це є вагомі причини: по-перше, не можна відривати працівника технічного профілю від можливості створювати красу; по-друге, дизайнер без техніко-технологічних знань не може створити естетично довершений виріб, тому він потребує інженерної підтримки; по-третє, підготувати таку кількість дизайнерів, що задовольнить потреби виробництва в їх послугах неможливо, тому правильним шляхом є формування естетичної, дизайнерської свідомості молоді, починаючи з раннього віку. У ланцюжку неперервної дизайн-освіти особливе місце має займати художньо-технічна творчість учнів професійно-технічних навчальних закладів, які навчаються за професіями технічного профілю.

Аналіз особливостей сучасного ринку зайнятості фахівців технічного профілю показує, що більші можливості мають ті, які у разі необхідності можуть переходити в інші сфери діяльності, знаходячи застосування базовим професійним знанням і вмінням. Оскільки сьогодні відбувається свого роду “революція” в сфері будівництва (як житлового, так і промислового), в багатьох галузях виробництва це актуалізувало пошуки естетичної привабливості об’єкта виробництва. Як зауважує Ю.С.Сомов, підходи до знаходження її кінцевого варіанту відрізняються в інженера і дизайнера, що має психологічну основу. Інженер ніби не довіряє красі конструкції і в більшості випадків намагається додати ще один штрих, в той час як дизайнер здатний побачити “ясність і логічність складної технічної системи”, яка є оптимально естетично виразною [4, с.6]. У

фахівця технічного профілю таке відчуття може з'явитися лише як наслідок системного естетичного виховання, яке знайшло своє відображення в дизайн-освіті на всіх рівнях її розвитку: від початкової школи до ВНЗ (незалежно від напрямку – дизайнерського чи інженерного). Тому, на нашу думку, правильне розуміння відношення в системі “людина – техніка – образ” дає можливість позбутися спрощеного погляду на актуальність присутності художньо-технічної творчості в професійній підготовці сучасного робітника.

На думку В.П.Тименка, дизайн-сприймання ґрунтується на “золотому правилі” дидактики, тобто учень сприймає майбутній виріб полі сенсорно – і зором, і слухом, і дотиком, що вимагає реалізації принципу потрійності у відборі технологічного змісту [5, с.398]. Причому алгоритм сприймання змінюється залежно від пріоритету розвитку конкретного мислення: від першого класу (наочно-дійове) до останнього курсу вищого навчального закладу (дизайнерське професійно орієнтоване). Цей дизайн-підхід, як вважає вчений, має свої особливості для різних типів шкіл і профілів підготовки. Тому його впровадження у педагогічну практику потребує оновлення технологічного змісту та створення методичного забезпечення з урахуванням компетентнісного, особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів. Відповідно до цієї тези для технологічних дисциплін, що вивчаються у ПТНЗ, необхідно відбирати зміст для формування ціннісного ставлення до об'єкта праці (виявляється через уявлення і почуття), знань (орієнтованих на художньо-технічну творчість) і вмінь (орієнтованих на виконання дій) і залежно від професії (наприклад, токаря чи зварювальника, ливарника, коваль) вивчати його більше на заняттях з гуртка чи на виробничому навчанні.

Отже, сьогодні з урахуванням чутливості ринку праці до змін у виробництві та потреб споживачів стала очевидною необхідність будувати професійну кар'єру, використовуючи власний творчий потенціал. Є багато

прикладів, коли з'являється можливість працевлештуватись, але виконання професійних обов'язків вимагає естетичної підготовки, яка спроможна сформувати у майбутні фахівців прикладний естетичний смак і професійно орієнтовану естетичну свідомість. У багатьох ПТНЗ робляться спроби відкривати інтегровані професії типу “людина – техніка – образ”, що потребує розроблення змісту навчання і методичного забезпечення на засадах дизайн-освіти. Для майбутніх робітників технічних профілів підготовки, зокрема машинобудівного, зростає важливість художньо-технічної творчості як важливого інструменту формування творчого мислення і підвищення професіоналізму. Крім того це дає можливість поліпшити естетичне виховання учнів ПТНЗ, прилучити їх до естетичних ідеалів професійної культурної спадщини

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гандзюк Л.А. Педагогічне забезпечення процесу формування прикладних естетичних смаків майбутніх спеціалістів швейної справи / Л.А.Гандзюк // Актуальні проблеми педагогічного забезпечення навчального процесу в системі середньої та вищої освіти. – Херсон : ХНТУ, 2011. – № 2 (5), – С. 230– 235.
2. Половинкин А.И. Основы инженерного творчества / А.И.Половинкин : учебное пособие. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Машиностроение, 1988. – 368 с.
3. Рижова І.С. Взаємозв'язок дизайну, мистецтва і техніки: методологічні засади / І.С.Рижова //Збірник наукових праць Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – Запоріжжя: ЗДІА, 2004. - Вип. 17. – С. 145-153.
4. Сомов Ю.С. Композиция в технике / Ю.С.Сомов. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Машиностроение, 1987. – 288 с.
5. Тименко В.П. Педагогічна технологія «дизайн-освіта» у

загальноосвітніх і вищих навчальних закладах / В.П. Тищенко // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [гол. ред.: М. Т. Мартинюк]. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2012. – Ч. 2. – С.292–299.